

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนม เป็นอาชีพเกษตรกรรมทางเลือกสำคัญที่มีวิถัจกรของ รายได้ที่สอดคล้องกับค่าใช้จ่าย และ ถือเป็นอาชีพที่สอดคล้องกับ ความเป็นจริง ต่อการดำเนิน ชีวิตของมนุษย์ ที่ควรจะ สนับสนุนและส่งเสริมต่อไป ประเทศไทยได้เริ่มการเลี้ยงโคนม โดยเกษตรกรเชื้อสายอินเดีย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2480-2488 ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง จนได้มีการขยายและส่งเสริมเป็นอาชีพเกษตรกรรมทางเลือกใหม่ปี พ.ศ. 2503 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จประพาสยุโรป และสนพระทัยการเลี้ยงโคนมของชาวเดนมาร์ก และต่อมารัฐบาลเดนมาร์กและสมาคม เกษตรกรเดนมาร์ก ได้ร่วมกันน้อมถวายโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมในประเทศไทย โดยมีการ จัดตั้งฟาร์มโคนม และศูนย์ฝึกอบรมเลี้ยงโคนมไทย-เดนมาร์กขึ้น ในปี พ.ศ. 2505 ตำบล มวกเหล็ก อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระ เจ้าเฟรดเดอริกที่ 9 แห่งประเทศเดนมาร์ก ได้ทรงประกอบพิธีเปิดดำเนินการอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2505 และต่อมาได้ถือกำหนดเป็นวันโคนมแห่งชาติของทุกปี และถือเป็นอาชีพเกษตรทางเลือกอีกอาชีพหนึ่งที่สำคัญของคนไทย (องค์การส่งเสริมกิจกรรม โคนมแห่งประเทศไทย. 2554)

รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับอาชีพนี้อย่างจริงจัง และถือเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการ พัฒนาประเทศที่ก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ ให้กับเกษตรกรไทยเป็นการทดแทนการปลูก พืชที่ประสบปัญหาด้านการผลิต และการตลาดที่ไม่แน่นอน อีกทั้งยังเป็นการทดแทนการนำเข้า นมและผลิตภัณฑ์นมที่ต้องนำเข้าจากต่างประเทศ โดยกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติตั้งแต่ ฉบับที่ 4, และฉบับที่ 5 ได้มีการพัฒนาและเร่งรัดการส่งเสริมการเลี้ยง

โคนมอย่างเต็มที่ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) เป็นต้นมา จนทำให้เกิดความสนใจการเลี้ยงโคนม ทั้งในกลุ่มเกษตรกรและภาคเอกชน และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากยุคสมาชิกองค์การการค้าโลก (World Trade Organization : WTO) สู่ยุคการค้าเสรี (Free Trade Area; FTA) ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ถึงฉบับที่ 10 ที่เน้นทั้งการพัฒนาปริมาณและคุณภาพการผลิต รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพของคน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของเกษตรกรให้สามารถพึ่งพาตนเองทั้งด้านการผลิตและการตลาด จนถึงปัจจุบัน ที่จะนำไปสู่อนาคตแห่งยุคการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area : AFTA) ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ถือเป็นยุทธศาสตร์ การสร้างความสมดุลและความมั่นคงของอาหารและพลังงานในประเด็นการสร้างความมั่นคง ในอาชีพและรายได้ให้แก่เกษตรกร โดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่เกษตรกรรายย่อยให้มี ความพร้อมและสามารถแข่งขันกับสินค้าเกษตรที่มีต้นทุนต่ำกว่าจากประเทศเพื่อนบ้าน อัน เนื่องมาจากการเปิดเขตการค้าเสรีอาเซียน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ. 2555)

จากการส่งเสริมโดยการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาฯ ของภาครัฐ ทำให้เกิด การขยายตัวทางด้านอุปทานอย่างชัดเจน รวมทั้งการเผชิญกับปัญหาจากการเปลี่ยนแปลง ในวงการโคนมและผลิตภัณฑ์นม อาทิ ต้นทุนการผลิต ราคาตลาด การบริโภค การนำเข้านมและ ผลิตภัณฑ์นม และนโยบายของภาครัฐ เกษตรกรเผชิญกับต้นทุนที่สูงกว่าประเทศเพื่อนบ้าน อันเนื่องมาจากต้นทุนอาหารชั้น (อาหารผสมแร่ธาตุ) ที่สูงขึ้น และการขาดแคลนอาหารหยาบ (หญ้า) ที่มีคุณภาพ อันเกิดจากภาวะเสื่อมโทรมของดินกับสภาพอากาศที่เลวร้ายอย่างรุนแรง จากภาวะโลกร้อน ประกอบกับการขาดองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ดีอย่างกว่า คู่แข่งขันที่ได้ สะสมองค์ความรู้มายาวนาน อย่างออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ ซึ่งเป็นผู้นำเข้ารายใหญ่ของ ประเทศไทย รวมทั้งการขาดความรู้เรื่องการบริโภคนมของคนไทย ด้านคุณค่าทางอาหารของ น้ามนโคสด เกิดการแข่งขันในวงการโคนมและผลิตภัณฑ์นมอย่างรุนแรง ทั้งในตลาดนมพาณิชย์ และตลาดนมโรงเรียน จนเกิดปรากฏการณ์ซ้ำซาก “เทนมทิ้ง” จากภาวะนมล้นตลาด เพื่อ ประท้วงรัฐบาล พอจะเรียงลำดับได้ดังนี้ปี 2526 ผู้ประกอบการนำเข้านมผงขาดมันเนยที่มีราคา ต่ำกว่าจากต่างประเทศปี 2536 โรงงานแปรรูปนมปฏิเสศการรับซื้อน้ำนมดิบจากเกษตรกร

ปี 2537 มีการทุจริตการจัดซื้อนมโรงเรียน ปี 2538 ข่าวการทุจริตในองค์การส่งเสริมการค้าสินค้า
 โคนมแห่งประเทศไทย (อ.ส.ค.) ปี 2542-2543 นมล้นตลาดปี 2545 ทุจริตคูปองนม ปี 2546
 นมโรงเรียนด้อยคุณภาพ เน่าเสีย ไม่ได้มาตรฐาน ปี 2548 แย่งชิงพื้นที่จำหน่ายนมในตลาดนม
 โรงเรียน ปี 2549-2550 ผู้ประกอบการผลิตแย่งซื้อน้ำนมดิบจากเกษตรกรแข่งขันกับสหกรณ์
 โคนม ปี 2552 ทุจริตปลอมปนนมโรงเรียน เกิดการสมยอมกับเขตพื้นที่จำหน่ายนมโรงเรียน
 ปี 2553 เหนมทิ้งประชดราคาตกต่ำ และปี 2554 ผลกระทบจากมหาอุทกภัยน้ำท่วม นิคม
 อุตสาหกรรมโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทำให้โรงงานแปรรูปนม บริษัท เอฟแอนด์ เอ็น
 แดรี่ ประเทศไทย จำกัดไม่สามารถรับซื้อน้ำนมดิบจากสหกรณ์โคนมท่าม่วง จำกัด ทำให้สหกรณ์
 เหนมดิบทั้งหน้าทำเนียบรัฐบาล 135 ตัน มูลค่าตันละ 18,000 บาท รวมเป็นเงิน 2,430,000
 บาท เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลช่วยเหลือเยียวยาค่าเสียหาย (เดลินิวส์. 2552 : 9, ผู้จัดการออนไลน์.
 2552 : 15-16, พีรพันธ์ คอทอง. 2552 : 32 และประชาชาติธุรกิจ. 2552)

เพื่อเป็นการบรรเทาทุกข์จากการเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ที่ตามมานั้น รัฐบาลได้ให้ความ
 ช่วยเหลือด้วยการกำหนดราคากลาง และการพัฒนาอาชีพฟาร์มโคนมไทยอย่างต่อเนื่อง ทำให้
 ปริมาณน้ำนมดิบและจำนวนแม่โครีดนม รวมทั้งประเทศเพิ่มสูงขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2551 กับ
 ปี 2552 คิดเป็นร้อยละ 6.93 และร้อยละ 4.55 ตามลำดับ และเปรียบเทียบจำนวนโคนม รวมทั้ง
 ประเทศ ณ 1 มกราคม ปี 2552 กับ ปี 2553 เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.98 หรือ ปริมาณการผลิตน้ำนมดิบ
 เพิ่มขึ้นในปี 2552 โดยเฉลี่ยวันละ 300 ตัน และเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในเดือน มิถุนายน
 พ.ศ. 2553 ซึ่งเพิ่มมากที่สุดในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา (กลุ่มวิจัยและพัฒนาฟาร์มโคนม สพท. 2554)
 ในขณะที่ต้นทุนน้ำนมดิบโดยเฉลี่ยของปี 2553 (ม.ค. – มิ.ย.) อยู่ที่ราคา 13.25 บาท/กิโลกรัม
 ซึ่งพบว่า เพิ่มขึ้นจากปีก่อนร้อยละ 3.46 ทั้งนี้เป็นไปตามต้นทุนอาหารสัตว์ที่ปรับตัวสูงขึ้น และ
 เมื่อเปรียบเทียบกับราคาขายน้ำนมดิบที่เกษตรกรขายได้ช่วงเวลาเดียวกันในปี 2553 (ม.ค.-มิ.ย.)
 กิโลกรัมละ 16.06 บาท ซึ่งพบว่าราคาปรับขึ้นร้อยละ 2.60 และการกำหนดราคากลาง
 โดยคณะกรรมการนโยบายและพัฒนาโคนมและผลิตภัณฑ์ ได้กำหนดราคากลางในปี 2552
 โดยใช้ราคาต้นทุนการผลิตน้ำนมดิบบวกด้วยกำไรให้เกษตรกรกิโลกรัมละ 2.50 บาท/กิโลกรัม
 และถ้าเปรียบเทียบกับต้นทุนการนำเข้านมผงจากต่างประเทศ ก็ยังมีต้นทุนที่สูงกว่า (สำนักงาน
 เศรษฐกิจการเกษตร. 2554)

อย่างไรก็ตามการเผชิญปัญหาของเกษตรกรอาจขยายความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นจากผลกระทบของการทำข้อตกลงการค้าเสรีสู่การค้าเสรีอาเซียน ปี 2548-2557 ที่หลายประเทศได้หันมาจับมือกัน จากความเชื่อที่ว่า การแบ่งงานกันทำจะเป็นส่วนสำคัญในการเพิ่มผลผลิตให้แก่สังคมได้ด้วยกลไก “ตลาดการค้าเสรี” ทำให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและเป็นการส่งเสริมประโยชน์ในภาพรวมของโลก จากการค้าระหว่างประเทศที่แต่ละประเทศจะได้รับจากการผลิตตามความถนัด ความสามารถ และฐานทรัพยากรที่ตัวเองมีอยู่ตามกฎกายภาพของสังคม จากแนวคิดทฤษฎีของนักเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก “แอดัมสมิท” เพราะโลกในอนาคตจะถูกเชื่อมเข้าด้วยกัน ชุมชนของโลกที่แท้จริงจะบังเกิดขึ้น เศรษฐกิจจะมีความก้าวหน้าไปด้วยกัน ทรัพย์สินนิยมและลัทธิปกป้องทางการค้าเป็นเพียงการแสวงหาผลประโยชน์เฉพาะหน้า จะทำให้ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจของโลกลดน้อยลง จากยุคตลาดการค้าเสรีนี้ทำให้ประเทศไทยต้องเร่งการปรับตัว เพื่อการพัฒนาการลดต้นทุนและปรับปรุงประสิทธิภาพฟาร์มโคนมในปัจจุบัน โดยมีแผนในการปรับตัวในเชิงรุก คือ การทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี กับ 8 ประเทศ ประกอบด้วย จีน นิวซีแลนด์ บาห์เรน ญี่ปุ่น เปรู สหรัฐฯ อินเดีย และออสเตรเลีย และกับ 1 กลุ่มเศรษฐกิจ BIMST-EC การค้าของประเทศสมาชิก ริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอล ประกอบด้วย ประเทศ บังคลาเทศ ภูฏาน อินเดีย เนปาล พม่า ศรีลังกา และไทยโดยเหตุผลสำคัญเพื่อรักษาสถานภาพและศักยภาพในการส่งออกของไทยโดยการขยายโอกาสในการส่งออก และเพิ่มความสามารถในการแข่งขันด้านราคาของสินค้าไทย ทั้งในตลาดสำคัญในปัจจุบัน (เช่น สหรัฐฯ ญี่ปุ่น อาเซียน) และตลาดใหม่ ๆ ที่มีศักยภาพ (เช่น จีน อินเดีย ออสเตรเลีย BIMST-EC) นอกจากนี้ ไทยยังจัดทำ FTA กับประเทศที่จะเป็นประตูการค้าสู่ภูมิภาค (Gateway) อื่น ๆ ของโลก (เช่น บาห์เรน เปรู) (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศประเทศไทยกับเขตการค้าเสรี (ตอนที่ 1). 2555)

นอกเหนือจากที่มีข้อผูกพันทางการค้ากับองค์การการค้าโลก ซึ่งการทำข้อตกลงนี้ ย่อมมีผลกระทบต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในประเทศไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อันเนื่องมาจากศักยภาพที่มีเหนือชั้นกว่าในหลาย ๆ ด้านของประเทศคู่พันธมิตร ไม่ว่าจะเป็นด้านต้นทุนการผลิต และเทคโนโลยี โดยเฉพาะพันธมิตรผู้นำเข้ารายใหญ่ของประเทศไทย อย่างออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ดังนั้น ประเทศไทยจึงได้ทำแผนรับมือจากการทำข้อตกลงการค้าเสรีสู่การค้าเสรีอาเซียน ที่จะมี

ผลอย่างเป็นทางการในปี 2558 นี้ ด้วยการจัดตั้งกองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคการเกษตร เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และพัฒนาประสิทธิภาพให้ได้มาตรฐาน สอดรับกับสาระสำคัญในข้อตกลงเขตการค้าเสรี โดยส่งเสริมให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมปรับการดำเนินงานให้เข้าสู่ฟาร์มมาตรฐาน ตามระเบียบมาตรฐานฟาร์มโคนมและการผลิตน้ำนมดิบของ ประเทศไทย พ.ศ. 2542 ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งได้กำหนดมาตรฐานฟาร์ม โคนมและการผลิตน้ำนมดิบของประเทศไทย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงคุณภาพ การอำนวยความสะดวกทางการค้า และการคุ้มครองผู้บริโภค โดยจัดทำคู่มือให้เจ้าของฟาร์ม โคนม ได้ยึดถือปฏิบัติและการควบคุมดูแลฟาร์มโคนมเป็นแนวทางเดียวกัน ในด้านองค์ประกอบ ของฟาร์ม การจัดการฟาร์ม การจัดการด้านสุขภาพ การจัดการสิ่งแวดล้อมการผลิต การเก็บ รักษาและการขนส่งน้ำนมดิบ เพื่อให้ได้ฟาร์มที่เป็นมาตรฐาน อันจะมีผลต่อราคาน้ำนมดิบและ ความปลอดภัยต่อผู้บริโภค (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2542)

จากการส่งเสริมและสนับสนุนการเลี้ยงโคนมดังกล่าว จึงทำให้เกิดความสนใจการเลี้ยง โคนม ของเกษตรกรจังหวัดมหาสารคาม โดยเริ่มกำเนิดขึ้นตั้งแต่ ปี 2535 จากนโยบายส่งเสริม ของภาครัฐ เกิดโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตร (ค.ป.ร.) ในจังหวัด มหาสารคาม โดยรัฐบาลให้กู้ยืมในรูปของ โคนมจำนวน 5 ตัว อุปกรณ์การรีดน้ำนม และอื่น ๆ ที่จำเป็นสำหรับการเลี้ยงโคนม ต่อมา กรมส่งเสริมสหกรณ์ร่วมกับกรมปศุสัตว์ได้ส่งเสริมและ อนุมัติให้จัดตั้งสหกรณ์ผู้เลี้ยงโคนมตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยง โคนม จังหวัดมหาสารคาม ได้รวมกลุ่มกันเพื่อจัดตั้งเป็นสหกรณ์ผู้เลี้ยงโคนม 2 สหกรณ์ คือ สหกรณ์ผู้เลี้ยงโคนมกันทรวิชัย จำกัด เป็นประเภทสหกรณ์การเกษตร เริ่มดำเนินงานเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2538 ตั้งอยู่เลขที่ 131 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกพระ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม สมาชิกส่วนมากอยู่ในเขตอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ต่อมาได้ย้ายสำนักงานมาตั้งอยู่ที่ เลขที่ 98 หมู่ที่ 13 ถนนถีนานนท์ ตำบลขามเฒ่าพัฒนา อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม และเปลี่ยนชื่อเป็นสหกรณ์ผู้เลี้ยงโคนมมหาสารคาม จำกัด ประกอบกิจการรับซื้อน้ำนมดิบจาก สมาชิก เพื่อส่งไปจำหน่ายให้ผู้ผลิตนมพาสเจอร์ไรส์ และนมกล่อง UHT ในจังหวัดขอนแก่นและ จังหวัดอื่นที่ต้องการ นอกจากนั้นยังเป็นศูนย์กลางการจัดหาอาหารสัตว์ วัตถุดิบ ยารักษาโรค และปัจจัยการผลิตอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์มาจำหน่ายให้สมาชิกในราคาถูก สำหรับสหกรณ์

ผู้เลี้ยงโคนมโคกก่อ จำกัด ได้จดทะเบียนจัดตั้งเป็นสหกรณ์เมื่อ วันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 ตั้งอยู่เลขที่ 175 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกก่อ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม สมาชิกส่วนมากอยู่ในเขต อำเภอเมือง และอำเภอบรบือ ประกอบกิจการรับซื้อน้ำมันดิบจากสมาชิก และผลิตนมพาสเจอร์ไรส์ เพื่อจำหน่ายเป็นนมโรงเรียน และเป็นศูนย์กลางการจัดหาอาหารสัตว์ วัตถุดิบ ยารักษาโรค และปัจจัยการผลิตอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์มาจำหน่ายให้สมาชิกในราคาถูกเช่นกัน แต่เนื่องจากเกษตรกรยังขาดความรู้และประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนม จึงต้องประสบกับภาวะต้นทุนสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้นทุนค่าอาหารโคนม อีกทั้งราคาน้ำมันเชื้อเพลิงที่สูงขึ้น และการขาดแคลนอาหารหยาบ (หญ้า) ที่มีคุณภาพเนื่องจากความแห้งแล้งและดินเสื่อมโทรม จึงทำให้เกษตรกรต้องหันมาพึ่งอาหารข้น (อาหารผสมแร่ธาตุ) ที่มีราคาสูงขึ้นทุกปี นอกจากนี้เกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการฟาร์ม ตลอดจนประโยชน์ที่จะได้รับจากการจัดการฟาร์มสู่มาตรฐานฟาร์มโคนม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไม่บันทึกข้อมูลทางการเงินอย่างมีระบบ ทำให้ไม่ทราบรายได้ ต้นทุน และกำไรที่แท้จริง ไม่รู้จุดวิกฤติที่ชัดเจนเพื่อนำมาหาวิธีแก้ปัญหา จึงเกิดการแก้ปัญหาไม่ตรงจุด เป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น ทำให้พบกับเหตุการณ์ “รายได้เพิ่ม แต่หนี้สินไม่ลดลง” หรือ “รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย” เพราะไม่มีการวางแผนรายได้และค่าใช้จ่ายอย่างเป็นระบบ จึงทำให้ไม่เห็นแนวทางที่จะลดหนี้สินได้ และไม่เกิดการแก้ปัญหาได้อย่างชัดเจนหรืออาจคิดหาวิธีแก้ปัญหาได้แต่ไม่สามารถทำได้เพราะ “ไม่มีเงินทุนเพียงพอ” (สหกรณ์โคนมมหาสารคาม. 2553 : 7-9, สหกรณ์โคนมโคกก่อ. 2553 : 12-15 และบรรพต ภูลายยาว. 2554 : สัมภาษณ์)

จากวิกฤตปัญหาข้างต้น กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมรายย่อย จังหวัดมหาสารคาม จะต้องพัฒนาการดำเนินงานฟาร์มอย่างมืออาชีพ เพื่อให้พ้นจากความเสี่ยงต่อการเลิกกิจการ เกิดภูมิคุ้มกันด้วยการพึ่งพาตนเอง และปรับตัวเพื่อก้าวสู่ความมั่นคงในอาชีพกับวัฒนธรรมเขตการค้าเสรีอาเซียนของเกษตรกรไทย ตามวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้นเพื่อเป็นการช่วยเหลือให้เกษตรกรสามารถสร้างภูมิคุ้มกันด้วยการพึ่งพาตนเอง สู่ความมั่นคงในอาชีพและสร้างมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์และสังคม เสริมสร้างความเข้มแข็ง สามารถแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้าน

ซึ่งการประกอบอาชีพธุรกิจการเกษตรด้วยหลักทุนนิยมสายกลาง จะเป็นวิถีทางที่จะทำให้เกษตรกรไทย สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนจากการยึดมั่นความประหยัดในการใช้จ่าย ไม่เข้มงวดหรือหย่อนยานเกินไป แต่ได้นำหลักคุณธรรม จริยธรรม มองคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ในการดำเนินงานด้วยการดำเนินกิจการเป็นไปในทางสายกลางคือไม่สุดโต่งที่มุ่งเฉพาะกำไรในเชิงปริมาณทางการเงิน แต่จะมองถึงกำไรในเชิงสังคมเพื่อการพัฒนาและเพิ่มความสุขของเกษตรกร โดยใช้ฐานคิดของพุทธศาสนาว่าความสุข คือ “คิหิสุข” หรือ “กามโภคีสุข 4” (พระพรหมคุณาภรณ์. 2549 : 193) ซึ่งประกอบด้วย สุขจากความมีทรัพย์ (อถิสุข) สุขจากการใช้จ่ายทรัพย์ (โภคีสุข) สุขจากความไม่มีหนี้ (อนนสุข) และสุขจากความประพฤตินี้ไม่มีโทษ

การออกแบบนวัตกรรมทางการเงินนี้มุ่งความสนใจในประเด็นคำถามที่ว่ากระบวนการจัดการทางการเงินด้วยแนวคิดทุนนิยมสายกลาง เพื่อเพิ่มผลตอบแทนฟาร์มโคนมจะมีลักษณะอย่างไร และจะส่งผลกระทบต่อ ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างไรโดยจะมุ่งที่การศึกษาปรากฏการณ์ความเป็นมาทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและองค์ความรู้/ศักยภาพ ของชุมชนในการบันทึกข้อมูลทางการเงิน และการจัดการทางการเงินฟาร์มโคนม ตามแนวคิดทุนนิยมสายกลาง เพื่อหาแนวทางการพัฒนาองค์ความรู้ด้านกระบวนการบันทึกข้อมูลทางการเงิน และการนำข้อมูลฯ มาวางแผน-จัดการทางการเงินตามแนวคิดทุนนิยมสายกลางที่นำไปสู่การพัฒนาคน (เกษตรกรกลุ่มผู้เลี้ยงโคนม) เพื่อเพิ่มผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคมโดยน้อมนำหลักพุทธธรรม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 แนวคิดทุนนิยมเสรีสู่ทุนนิยมสายกลาง แนวคิดทางการเงิน แนวคิดทางบัญชี ทฤษฎีการเรียนรู้ การจัดการความรู้และกระบวนการเรียนรู้ และทฤษฎีเศรษฐกิจชุมชนและเครือข่ายสังคม ใช้เป็นฐานคิดในการออกแบบนวัตกรรม

โจทย์การวิจัย

1. คำถามวิจัยหลัก

การจัดการทางการเงินตามแนวคิดทุนนิยมสายกลางสามารถเพิ่มผลตอบแทนฟาร์มโคนมได้หรือไม่ อย่างไร

2. คำถามรอง

2.1 ปรากฏการณ์ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และองค์ความรู้/ศักยภาพของเกษตรกร ผู้ประกอบอาชีพฟาร์มโคนมกลุ่มตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคามเป็นอย่างไร

2.2 กระบวนการบันทึกข้อมูลทางการเงินและกระบวนการจัดการทางการเงิน ตามแนวคิดทุนนิยมสายกลางของเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพฟาร์มโคนม มีลักษณะอย่างไร

2.3 เมื่อใช้กระบวนการบันทึกข้อมูลทางการเงินและกระบวนการจัดการทางการเงิน ตามแนวคิดทุนนิยมสายกลาง เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพฟาร์มโคนมมีผลตอบแทนจากการลงทุน และมีความสุขกับคุณภาพชีวิตดีขึ้นหรือไม่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและองค์ความรู้/ศักยภาพของ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม กลุ่มตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษากระบวนการบันทึกข้อมูลทางการเงินและกระบวนการจัดการทางการเงิน ตามแนวคิดทุนนิยมสายกลาง เพื่อเพิ่มผลตอบแทนฟาร์มโคนม
3. เพื่อศึกษาผลตอบแทนด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพฟาร์ม โคนม จากการใช้กระบวนการบันทึกข้อมูลทางการเงิน และกระบวนการจัดการทางการเงิน ตาม แนวคิดทุนนิยมสายกลาง

สมมติฐานการวิจัย

กระบวนการบันทึกข้อมูลทางการเงินและกระบวนการจัดการทางการเงิน ด้วยแนวคิด ทุนนิยมสายกลาง สามารถเพิ่มผลตอบแทนฟาร์มโคนมได้ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ กลุ่มฟาร์มโคนมจังหวัดมหาสารคาม ที่ทำธุรกิจฟาร์ม ประกอบด้วย กลุ่มสมาชิกสหกรณ์โคนม มหาสารคามจำกัด จำนวน 67 ฟาร์ม และ กลุ่มสมาชิก

สหกรณ์โคนมโคกก่อก่อ จำกัด อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 47 ฟาร์ม รวมทั้งสิ้น 114 ฟาร์ม (สหกรณ์โคนม มหาสารคาม จำกัด 2554 : 5 และสหกรณ์โคนม โคกก่อก่อ จำกัด. 2554 : 8)

2. ขอบเขตด้านระยะเวลา คือ พ.ศ. 2555 – พ.ศ. 2556

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา คือสร้างกระบวนการบันทึกข้อมูลทางการเงิน และกระบวนการจัดการทางการเงินด้วยแนวคิดทุนนิยมสายกลาง เพื่อเพิ่มผลตอบแทนฟาร์มโคนมของเกษตรกรกลุ่มผู้เลี้ยงโคนม ตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคามตามความต้องการของชุมชน กล่าวคือ การไม่มองกำไรเฉพาะเชิงปริมาณ แต่จะมองกำไรในเชิงสังคมด้วยการมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติความเข้มแข็งของภาคเกษตรกร และความมั่นคงของอาหารตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)

4. ขอบเขตด้านประชากรกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพื้นที่ (Area Based Research : CBR) ซึ่งเป้าหมายงานวิจัยแบบ CBR จะเน้นที่การพัฒนาตัวนักวิจัย (เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม) ที่จะต้องนำความรู้ไปใช้แก้ไขปัญหาได้จริงจากการพัฒนาองค์ความรู้เดิมที่มีอยู่กับองค์ความรู้ใหม่ ๆ ทางวิชาการ ดังนั้นชุมชนจึงถือเป็นนักวิจัยร่วม ประกอบทีมวิจัยผู้วิจัยจึงเลือกกลุ่มชุมชนที่มีจิตอาสา สนใจอยากเรียนรู้ มีความเพียร และความอดทนที่จะต่อสู้กับความไม่รู้ ความไม่เข้าใจที่จะเกิดขึ้นตลอดระยะเวลาการวิจัย อีกทั้งยังเลือกกลุ่มฯ ที่มีความต้องการตรงกันของเกษตรกรกลุ่มผู้เลี้ยงโคนม สมาชิกสหกรณ์โคนม มหาสารคาม จำกัด ที่อยู่ในเขตตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 9 ฟาร์ม ที่สมัครใจเข้าเป็นนักวิจัยร่วมคือ การจัดทำกระบวนการบันทึกข้อมูลทางการเงินและกระบวนการจัดการทางการเงิน ฟาร์มโคนมด้วยแนวคิดทุนนิยมสายกลางเพื่อเพิ่มผลตอบแทนฟาร์มโคนม

นิยามศัพท์เฉพาะ

นวัตกรรม หมายถึง กระบวนการการบันทึกข้อมูลทางการเงินและกระบวนการจัดการทางการเงิน ตามแนวคิดทุนนิยมสายกลาง โดยใช้กลยุทธ์ “การปรับตัว” (Incremental Strategy) ให้เหมาะสมกับสภาวะการณ์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

การบันทึกข้อมูลทางการเงิน หมายถึง กระบวนการบันทึกเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจ การเงินฟาร์มโคนม ประกอบด้วย การลงทุน การซื้อ การขาย การรับชำระหนี้ การจ่ายชำระหนี้ เป็นต้น และการบันทึกเหตุการณ์ทางการเงินด้านสังคม ประกอบด้วย คุณภาพชีวิต และความสุข

การจัดการทางการเงิน หมายถึง กระบวนการตัดสินใจทางการเงิน เกี่ยวกับการจัดสรร กำไรที่ได้รับจากการดำเนินงานฟาร์มโคนม เพื่อนำไปใช้อย่างเหมาะสมใน 2 ทาง คือการลงทุน – การดำเนินงาน เพื่อเพิ่มผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ และการดำรงชีวิตเพื่อเพิ่มผลตอบแทนทางสังคมอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความสุข

ผลตอบแทนฟาร์มโคนม หมายถึง ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและ ผลตอบแทนทางสังคมประกอบด้วย

1. ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ หมายถึง ผลตอบแทนจากการลงทุนฟาร์มโคนม สามารถวัดได้จากผลตอบแทนจากการลงทุน (เพิ่ม) (Return on Investment : ROI)
2. ผลตอบแทนทางสังคม หมายถึง คุณภาพชีวิตและความสุขของเกษตรกรที่ดีขึ้น วัดจากอัตราส่วนการออมต่อกำไรสุทธิ (เพิ่ม) (Saving to Income Ratio) และอัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ (ลดลง) (Debt Ratio)

ฟาร์มโคนม หมายถึง เกษตรกรกลุ่มผู้เลี้ยงโคนมตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 9 ฟาร์ม ที่ประกอบธุรกิจผลิตนมดิบ เพื่อส่งขายแก่สหกรณ์โคนมมหาสารคาม จำกัด

ทุนนิยมสายกลาง หมายถึง ระบบทุนนิยมเสรีที่ยึดมั่นในความพอดีในการดำเนินกิจการที่เป็นไปในทางสายกลางไม่สุดโต่งตามหลักพุทธธรรม “มัชฌิมาปฏิปทา” ที่ไม่มองเฉพาะกำไรในเชิงปริมาณทางการเงิน แต่จะคำนึงถึงผลตอบแทนทางสังคมกล่าวคือ เศรษฐกิจดี-สังคมมีสุข โดยยึดหลักพุทธศาสนา “คิหิสุข” หรือ “กามโกคิสุข 4 ” เป็นตัวชี้วัดทุนนิยมสายกลาง ประกอบด้วย ข้อ 1 ความสุขจากการมีทรัพย์สินจากน้ำพักน้ำแรงอย่างชอบธรรม วัดค่าผลลัพธ์เชิงปริมาณจาก อัตราส่วนผลตอบแทนจากการลงทุน (Return on Investment Ratio) ข้อ 2 และ ข้อ 3 ความสุขที่เกิดจากการใช้ทรัพย์สินที่ได้มาโดยชอบ และชำระหนี้ ปราศจากความเสี่ยงทางการเงิน มีความสุขที่ไม่เป็นหนี้สินใคร วัดค่าผลลัพธ์เชิงปริมาณจาก อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์

รวม (Debt Ratio) และ 4) ความสุขจากการประพฤติน่าเป็นโทษ ไม่ประมาทด้วยการออมวัดค่า ผลลัพธ์เชิงปริมาณจาก อัตราส่วนการออมต่อกำไรสุทธิ (Saving to Income Ratio)

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ประโยชน์ระดับพื้นที่ ชุมชน เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นทั้งผู้นำ และผู้ตาม รู้วิธีและเห็นแนวทางการพัฒนาธุรกิจฟาร์มโคนม ด้วยระบบการบันทึกข้อมูลทางการเงินและหลักจัดการข้อมูลทางการเงิน เสริมความมั่นคงในอาชีพ เกิดทักษะและวินัยในการบริหารข้อมูลทางการเงินที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เกิดการเคารพในคุณค่าของตัวเองจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่มสามารถวิเคราะห์ข้อมูล และการนำข้อมูลมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาฟาร์มโคนม รู้จักการบันทึกข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการใช้ประโยชน์จากข้อมูลฟาร์มโคนม
2. ประโยชน์ในเชิงวิชาการ องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยนี้เป็นองค์ความรู้ขั้นพื้นฐาน ผู้สนใจสามารถนำไปเป็นต้นแบบ สำหรับการเพิ่มผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคม ด้วยระบบข้อมูลทางการเงิน และหลักการจัดการทางการเงิน ด้วยแนวคิดทุนนิยมสายกลาง แก่ฟาร์มโคนมอื่น ๆ ที่มีสภาพแวดล้อมใกล้เคียงกัน
3. ประโยชน์ในระดับหน่วยงานภาครัฐ สำนักงานตรวจสอบบัญชีและสหกรณ์ ได้แนวทางการพัฒนาระบบการบัญชีการเงิน และการจัดการข้อมูลทางการเงินฟาร์มโคนมที่มีประสิทธิภาพ และใช้เป็นแผนการปฏิบัติงาน การตรวจเยี่ยมฟาร์ม การเก็บข้อมูล ตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูล และการพัฒนาข้อมูลฟาร์มโคนม
4. ประโยชน์กับสหกรณ์โคนมมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม ได้แนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของสหกรณ์ แนวทางในการส่งเสริมความมั่นคงในอาชีพของสมาชิก พร้อมทั้งแนวทางการพัฒนาอาชีพฟาร์มโคนมของสมาชิกต่อไป